

Література

1. Дригайло С.М. КТС – шлях до соціалізації учнів / С.М. Дригайло // Виховна робота в школі. – 2008. – Травень (№5). – С.13 –16.
2. Кельнер С.С. Шляхи розвитку творчих здібностей учнів / С.С. Кельнер // Шкільному психологу . Усе для роботи. – 2013. – №12. – С. 2 – 19. – Бібліогр.: 25 назв.
3. Коносовська О. Як навчити дітей співпрацювати / О. Коносовська // Рідна школа. – 2005. – №13. – С. 33 – 35.
4. Литвяк О. Ідея колективної творчої діяльності // Завуч. – 2002. – Січ. (№1). – С. 9 – 10.
5. Мазула Л.Ф. Колективна творча справа як засіб формування особистості через учнівський колектив // Виховна робота в школі. – 2008. – №1. – С. 43 – 46.
6. Покроєва Л. Колективні творчі справи як форма організації учнівського самоврядування : [Розробки КТС] / Л. Покроєва // Позакласний час. – 2008. – №7. – С.22 – 36.

А. Семенова,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник–канд. пед. наук, доцент Л.М. Ліхницька

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ (КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД)

Модернізація національної системи освіти спрямована на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня. Сучасна молода людина об'єктивно змушена бути більш мобільною, інформованою, здатною самостійно оволодівати новими знаннями, критично і творчо мислити. Успішність людини та її адаптованість до сучасних вимог безпосередньо залежить нині від готовності навчатися впродовж життя, від адекватної мотивації до самонавчання і саморозвитку. Новий етап у розвитку системи освіти пов'язаний із упровадженням компетентісно орієнтованого підходу до формування змісту та організації навчального процесу, з формуванням компетентності учня в педагогічному процесі як мети і результату навчання [1].

Провідні освітянські нормативні та концептуальні визначають компетентісно орієнтований підхід пріоритетом розвитку сучасної вітчизняної системи освіти. Загальнопедагогічні основи компетентісного підходу розглядають Н.Бібік, С.Бондар, М.Гончарова-Горянська, Л.Гузєєв, І.Гушлевська, О.Дахін, І.Єрмаков, О. Локшина, А.Маркова, О.Овчарук, Л.Паращенко, О.Пометун, О.Савченко, С.Трубачева, П.Хоменко, А.Хуторської, С.Шишов. Наведено визначення та обґрунтування поняття “компетентність” (С.Бондар, А.Маркова, О.Пометун, О.Савченко, А.Хуторської, С.Шишов), запропоновано ієрархію компетентностей (предметні, загальнопредметні, ключові), виокремлено певні групи основних

(ключових, життєвих) компетентностей, розроблено їх зміст (М.Гончарова-Горянська, І.Єрмаков, О.Овчарук, С.Шишов). Державні стандарти дошкілля, початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти розроблено з урахуванням вимог компетентнісного підходу. Висвітлено дидактичні аспекти реалізації компетентнісного підходу (І.Родигіна) [2]. Активно розробляються питання управлінського та методичного супроводу впровадження компетентнісного підходу в освіті, зокрема через реалізацію цільових регіональних програм [3].

Сучасна система спеціальної освіти також розглядає компетентнісний підхід як стратегічний напрямок розвитку. Але серед провідних тенденцій також має бути визначено переосмислення основних моделей здоров'я, покладених в основу функціонування системи освіти людей з особливими потребами.

Медична модель розглядає порушення здоров'я як характеристику особи, що може бути викликане хворобою, травмою чи станом здоров'я і відповідно потребує медичної чи іншого виду корекції відповідної проблеми людини [4, с.5]. Реакція суспільства в контексті медичної моделі закономірно полягає у забезпеченні лікування, реабілітації та соціальної допомоги. Реалізація медичної моделі в системі спеціальної освіти пов'язана із наданням освітніх послуг у спеціальних освітніх закладах та сегрегацією до них дітей з особливими потребами в навчанні.

Все більшого визнання та поширення набуває соціальна модель, пов'язана із дотриманням прав людини. На противагу медичній соціальна модель розглядає вадю здоров'я як соціальну проблему, зумовлену непристосованістю оточення, включаючи ставлення до людей з особливими потребами та виробничі норми, архітектурну безбар'єрність і транспорт [4, с.6]. Така модель спрямована на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало рівну участь своїх громадян у здійсненні своїх прав і надавало їм таку можливість. Реалізація соціальної моделі в системі освіти передбачає запровадження інтегрованого та інклюзивного навчання. Концепція розвитку інклюзивної освіти відзначає: «...державна має забезпечити доступність до якісної освіти відповідного рівня дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини шляхом запровадження інклюзивної освіти» [5, с.28].

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього навчального закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивний навчальний заклад має адаптувати навчальні плани та програми, методи та форми навчання використання наявних ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивні освітні заклади мають забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей [4].

Компетентнісна освіта за своєю сутністю зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке стає спрямованим на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь учнів.

Результати навчальної діяльності учнів на всіх етапах шкільної освіти не можуть обмежуватися знаннями, вміннями, навичками, метою навчання мають бути сформовані компетентності, як загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді та цінностях особистості[5].

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливостями психофізичного розвитку наголошують: «Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів спеціальних шкіл є знання, вміння та навички, уявлення про природу та суспільство відповідно до вимог навчальних програм, рівень загальних інтелектуальних умінь, досвід самостійної діяльності та емоційно-ціннісні риси особистості, значущі для життєдіяльності в суспільстві» [4, с.158].

Отже, чітко підкреслено, що результатами навчання в сучасній національній системі освіти не є знання, вміння та навички. Принципово новим порівняно з традиційним знаннєвим підходом виступають формування життєвого досвіду учня та широке залучення емоційно-ціннісної сфери особистості та інших особистісних якостей. Вироблення ставлень до того, що вивчається, веде до вироблення ставлень до себе, інших людей, світу, і зрештою забезпечує підготовку учнів до життя.

Компетентності не суперечать знанням, вмінням, навичкам, вони передбачають здатність осмислено їх використовувати. Удосконалення освітнього процесу з урахуванням компетентнісного підходу полягає в тому, щоб навчити учнів застосовувати набуті знання й вміння в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях.

Найбільш універсальними є *ключові* компетентності, які формуються засобами міжпредметного і предметного змісту. Перелік ключових компетентностей визначається на основі цілей загальної середньої освіти та основних видів діяльності учнів, які сприяють оволодінню соціальним досвідом, навичками життя й практичної діяльності в суспільстві.

Ключові компетентності (базові, життєві компетентності) характеризують не просто рівень сформованості предметних умінь та навичок. Тут мова йдеться про ступінь готовності дитини до життя, про наявність таких життєвих умінь, які здатні забезпечити її повноцінне функціонування в суспільному та особистому житті.

Міжнародна спільнота вважає компетентнісний підхід дієвим інструментом поліпшення якості освіти [6]. Рада Європи, проводячи міжнародні дослідження, поглиблюючи та розвиваючи поняття компетентностей, пропонує перелік ключових компетентностей, якими мають володіти молоді європейці: політичні та соціальні компетентності; компетентності, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві; компетентності, що стосуються володіння усним та письмовим спілкуванням, компетентності, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства; здатність

вчитися протягом життя. Пізніше вони були об'єднані в три основні напрями: соціальні, пов'язані з соціальною діяльністю особистості, життям суспільства; мотиваційні, пов'язані з інтересами, індивідуальним вибором особистості; функціональні, пов'язані зі сферою знань, умінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом.

Сучасні освітні нормативні документи [6] надають такий перелік наскрізних ключових компетентностей:

Уміння вчитися – передбачає формування індивідуального досвіду участі школяра в навчальному процесі, вміння, бажання організувати свою працю для досягнення успішного результату; оволодіння вміннями та навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

Здоров'язберезувальна компетентність – пов'язана з готовністю вести здоровий спосіб життя у фізичній, соціальній, психічній та духовній сферах.

Загальнокультурна (комунікативна) компетентність – передбачає опанування спілкуванням у сфері культурних, мовних, релігійних відносин; здатність цінувати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культур.

Соціально-трудова компетентність – пов'язана з готовністю робити свідомий вибір, орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя; оволодіння етикою громадянських стосунків, навичками соціальної активності, функціональної грамотності; уміння організувати власну трудову та підприємницьку діяльність; оцінювати власні професійні можливості, здатність співвідносити їх із потребами ринку праці.

Інформаційна компетентність – передбачає оволодіння новими інформаційними технологіями, уміннями відбирати, аналізувати, оцінювати інформацію, систематизувати її; використовувати джерела інформації для власного розвитку.

У контексті цього змінюються і підходи до оцінювання результатів навчальних досягнень школярів як складової навчального процесу. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач.

Співвіднесення характеристик компетентнісно орієнтованого підходу з тенденціями інноваційних змін в спеціальній освіті переконливо свідчать про те, що найоптимальнішою умовою досягнення нових результатів навчання – формування компетентностей дітей з особливими освітніми потребами – має бути визнана інклюзивна освіта. Всі моделі інклюзивної освіти [5, с.71-75] мають компетентнісно спрямований потенціал. В інклюзивному середовищі підвищується соціальна компетентність і вдосконалюються комунікативні навички дітей з відмінними здібностями [4, с.131]. Вважається, що це безпосередньо пов'язано з широкими можливостями для соціальної взаємодії з дітьми, що не мають обмежень, адже вони надають поведінкові моделі цим дітям, які продовжують формувати властиві своєму вікові соціальні і комунікативні компетентності. Діти з обмеженими можливостями навчаються

за складнішою навчальною програмою, завдяки чому процес набуття вмінь та навичок відбувається ефективніше й академічні досягнення покращуються.

Інклюзія передбачає особистісно зорієнтовані методи навчання, в основі яких – урахування індивідуальних особливостей дитини, її здібностей, особливостей розвитку, індивідуального темпу навчання, власного суб'єктного досвіду тощо.

Технології особистісно зорієнтованого навчання мають бути спрямовані на:

1. Забезпечення розвитку та саморозвитку учня.
2. Можливість реалізації в навчальній діяльності кожного учня, виходячи з його здібностей та інтересів.
3. Створення умов для прояву пізнавальної активності учнів.

В інклюзивному середовищі діти з обмеженими можливостями демонструють вищий рівень соціальної взаємодії з іншими дітьми, які таких обмежень не мають. Посилюється соціальне сприйняття дітей з відмінними здібностями завдяки методиці навчання в інклюзивних школах де воно часто відбувається в формі групової роботи. Працюючи в малих групах, діти навчаються бачити людину, а не її ваду, та починають усвідомлювати, що між ними та дітьми з обмеженими можливостями є багато спільного. Інклюзивне навчальне середовище підвищує самооцінку та сприяє розвитку самостійності у дітей з особливими потребами. Діти з особливими потребами завдяки інклюзивній освіті будуть краще підготовлені до умов реального життя, мати більше можливостей брати участь у різних видах діяльності, що повною мірою узгоджується з вимогами компетентнісного підходу.

При роботі з дітьми з особливими потребами доцільніше оцінювати досягнення індивідуально визначених цілей, ніж порівнювати їх з типовим. Як свідчать дослідження, в інклюзивних класах наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх проблемах [4], що також співзвучно реаліям компетентнісного підходу в освіті. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами та мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги [4, с.135].

Метою сучасної освіти виступає формування та розвиток компетентної особистості.

Освіта учнів з особливими потребами має бути спрямованою на розвиток особистості, формування її компетентності, сприяти максимальній інтеграції в соціум та адаптації до сучасних вимог життя.

Оптимальною умовою реалізації цього завдання є інклюзивна освіта осіб з особливими потребами, що поєднує досягнення спеціальної освіти з можливостями соціальної взаємодії в навчально-виховному процесі, максимально відповідної до реальних соціальних стосунків.

Література

1. Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2000. – №19. – С. 28-30.
2. Родигіна І. Дидактичні умови реалізації компетентнісного підходу в навчанні // Біологія і хімія в школі. – 2007. – №5. – С.7 – 10.
3. Регіональна програма впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в навчально-виховний процес. – Донецьк, 2004.
4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. – К.: Науковий світ, 2010. – 195 с.
5. Уманець Г.М., Кобзар О.В., Кулеш В.О. Інклюзивна освіта: Особливій дитині – особлива увага. – Донецьк: Витоки, 2010. – 135 с.
6. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. – К, 2008.

Т.Сірик,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.В. Савчук

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ УЧНІВ

Постановка проблеми. Нині пріоритетом державної політики у розвитку української освіти є заміна авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісноорієнтовану, що передбачено Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті. Її сутнісними ознаками є навчання і виховання особистості з максимальною індивідуалізацією, створення сприятливих умов для саморозвитку і самонавчання особистості, осмислене визначення можливостей і життєвих цілей, наближення освіти до нагальних індивідуальних та суспільних потреб. Набуває першорядного значення формування естетичних смаків молодших школярів у процесі навчання й виховання, організації художньо-трудової діяльності.

Така ситуація потребує удосконалення навчально-виховного процесу у закладах освіти, висуває завдання формування в учнів пріоритету справжніх духовних цінностей, розв'язання проблеми співвідношення загальних та індивідуальних інтересів, потреб, естетичних смаків.

Аналіз досягнень з проблеми. Проблема естетичного у структурі особистості, її ставлення до навколишнього світу знайшла своє відображення